

تأثیر آموزش مشاوره تحصیلی گروهی بر احساس تعلق به مدرسه و

اشتیاق تحصیلی دانش آموزان

The effect of teaching academic group counseling on the sense of connectedness with school and academic engagement of students

Amir Namdar*

Master of Educational Psychology, Department of Educational Sciences, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Payame Noor University, Iran.

Amir.namdar2016@gmail.com

Sara Karimi

Master of Family Counseling, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran.

Giti Zyaie

Master of Educational Psychology, Department of Educational Sciences, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Payame Noor University, Iran.

Nazanin Zahra Abbasi

Master of General Psychology, Islamic Azad University, Arak Branch, Arak, Iran.

امیر نامدار (نویسنده مسئول)

کارشناس ارشد روانشناسی تربیتی، گروه علوم تربیتی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه پیام نور، ایران.

سارا کریمی

کارشناسی ارشد مشاوره خانواده، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران.

گیتی ضیائی

کارشناس ارشد روانشناسی تربیتی، گروه علوم تربیتی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه پیام نور، ایران.

نازنین زهرا عباسی

کارشناس ارشد روانشناسی عمومی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد اراک (فلق)، اراک، ایران.

Abstract

This research was aimed to investigating the effect of teaching academic group counseling on the sense of connectedness with school and academic engagement of students. The research is a semi-experimental one with pretest-posttest design and control group. The statistical population of the study consisted of all first grade female high school students in the second semester of Mashhad in the second semester of 2017-18. 30 of them were selected by multi-stage cluster sampling and randomly assigned to the two experimental and control groups in equal proportions. The 8-minute, 8-minute (1 session per week) training program was implemented as a group on the experimental group, The control group was put in the waiting list. In order to gather information, questionnaires belonging to Barry et al. (2004) and Pintrich et al.'s (1991) academic enthusiasm were used. Data were analyzed using multivariate analysis of covariance. Findings from the analysis of research data showed that by controlling the effect of pre-test, there was a significant difference between the mean post-test scores of experimental and control groups in the variables of school sense and academic desire. Based on the results of this study, it is suggested that in order to increase the sense of belonging to the school academic enthusiasm, the educational counseling program should be considered as a useful intervention by school counselors.

Keywords: *academic counseling, the sense of connectedness, academic enthusiasm, students*

چکیده

این پژوهش با هدف بررسی تأثیر آموزش مشاوره تحصیلی گروهی بر بهبود احساس تعلق به مدرسه و اشتیاق تحصیلی دانش آموزان انجام شد. روش پژوهش نیمه آزمایشی با طرح پیش‌آزمون-پس‌آزمون و گروه کنترل بود. جامعه آماری پژوهش را همه دانش آموزان پسر پایه اول دوره متوسطه دوم شهر مشهد در نیمه سال تحصیلی دوم ۹۸-۱۳۹۷ تشکیل دادند. از بین آنها ۳۰ نفر به روش نمونه خوشه‌ای چندمرحله‌ای انتخاب و به صورت تصادفی در دو گروه آزمایش و کنترل به نسبت یکسان گمارده شدند. برنامه آموزشی مشاوره تحصیلی در طی ۸ جلسه، ۶۰ دقیقه‌ای (هر هفته ۱ جلسه) به صورت گروهی، بر روی گروه آزمایش اجرا شد؛ در حالی که گروه کنترل در لیست انتظار قرار گرفت. به منظور جمع‌آوری اطلاعات از پرسشنامه‌های احساس تعلق به مدرسه بری و همکاران (۲۰۰۴) و اشتیاق تحصیلی پینتریچ و همکاران (۱۹۹۱)، استفاده شد. داده‌ها با استفاده از روش تحلیل کوواریانس چندمتغیره مورد تحلیل قرار گرفت. یافته‌های حاصل از تحلیل داده‌های پژوهش نشان داد که با کنترل اثر پیش‌آزمون، بین میانگین نمرات پس‌آزمون گروه‌های آزمایش و کنترل در متغیرهای احساس تعلق به مدرسه و اشتیاق تحصیلی، تفاوت معناداری وجود داشت. با توجه به نتایج این پژوهش پیشنهاد می‌شود تا جهت افزایش احساس تعلق به مدرسه و اشتیاق تحصیلی دانش آموزان، برنامه آموزش مشاوره تحصیلی به عنوان مداخله‌ای سودمند، مورد توجه مشاوران مدارس قرار گیرد.

واژه‌های کلیدی: *مشاوره تحصیلی، احساس تعلق به مدرسه، اشتیاق تحصیلی، دانش آموزان.*

مقدمه

آموزش و پرورش پایه و اساس پیشرفت جامعه بشری است و دانش آموزان به‌عنوان هسته اصلی این نظام، نقش مهمی در ارتقاء و بهبود وضعیت جامعه دارند (شیخ الاسلامی، قمری کیوی و اشرفی ورجوی، ۱۳۹۴). بنابراین، سیاست‌های آموزشی نهاد آموزش و پرورش، علاوه بر توسعه علمی و گسترش سطح سواد و معلومات، باید شامل رشد و بالندگی بهداشت روانی جامعه نیز باشد. کودکان و نوجوانان بهترین سال‌های عمر خود را در مدرسه می‌گذرانند و تجربه هر گونه شکست یا موفقیت در این دوران، تأثیری عمیق بر نگرش مثبت یا منفی آنها از خود و توانایی‌هایشان بر جا می‌گذارد. موفقیت و پیشرفت در تحصیل علاوه بر رشد علمی به سلامت روانی دانش آموزان نیز کمک می‌کند. از سوی دیگر، عدم موفقیت تحصیلی و فشارهای روانی ناشی از آن، بهداشت روانی را برهم زده، دانش آموز و جامعه را متحمل خسارت‌های جبران‌ناپذیری می‌نماید (سلطانی مجد، تقی زاده و زارع، ۱۳۹۳). در این رابطه، اشتیاق تحصیلی^۱، یکی از عوامل کلیدی مؤثر بر موفقیت تحصیلی دانش‌آموزان است (خادم، ۱۳۹۶).

اشتیاق تحصیلی به میزان انرژی که یک یادگیرنده برای انجام کارهای تحصیلی خود، صرف می‌کند و نیز به میزان اثربخشی و کارایی حاصل شده، اطلاق می‌شود، اشتیاق تحصیلی معمولاً به‌عنوان ساختار انگیزشی به کار برده می‌شود که منعکس کننده تعهد یادگیرنده نسبت به تحصیل است (قدم‌پور، فرهادی و نقی بیرانوند، ۱۳۹۵). در زمینه اشتیاق تحصیلی اعتقاد بر این است که دانش آموزان دارای ابعاد رفتاری (رفتارهای از روی رغبت و تکالیف درسی) عاطفی (احساسات و علائق مثبت نسبت به تحصیل) و شناختی (نیرو گذاری روان‌شناختی در امر یادگیری) هستند که هر کدام به نحوی سازگاری تحصیلی فرد را تحت تأثیر قرار می‌دهد (لوپز و جونز^۲، ۲۰۱۷؛ دینسر و دوگانای^۳، ۲۰۱۷). اشتیاق تحصیلی سازهای چندبعدی است که متشکل از مؤلفه‌های مختلف رفتاری، شناختی و انگیزشی است (مارتین^۴، ۲۰۰۸؛ آرشامبالت، جونز، فالو و پاگان^۵، ۲۰۰۹؛ مارتین و لیم^۶، ۲۰۱۰). این مفهوم به کیفیت تلاشی اشاره دارد که دانش آموزان صرف فعالیت‌های هدفمند آموزشی می‌کنند تا به صورت مستقیم در دستیابی به نتایج مطلوب نقش داشته باشند (ریچاردسون، لانگ و وودلی^۷، ۲۰۰۳؛ به نقل از عابدی، معماریان، شوشتری و گلشنی منزه، ۱۳۹۳). نقش اشتیاق تحصیلی در طول دوران تحصیل و نقش آن در سازگاری تحصیلی به یک موضوع مهم و مورد توجه در سال‌های اخیر تبدیل شده است. به طوری که اشتیاق تحصیلی باعث بهبود عملکرد تحصیلی و افزایش مشارکت دانش‌آموزان در فعالیت‌های مثبت تحصیلی می‌شود (خادم، ۱۳۹۶). همچنین، اشتیاق تحصیلی با رفتارهای مرتبط با سازگاری مدرسه‌ای از جمله ثبات روی تکالیف، مشارکت و حضور در کلاس مرتبط بوده است (وانگ، وایلت و اکلز^۸، ۲۰۱۶). دانش آموزانی که به‌طور منظم سر کلاس حاضر می‌شوند، بر موضوعات یادگیری تمرکز می‌کنند و به مقررات مدرسه پایبندند، در کل نمرات بالایی می‌گیرند و در آزمون‌های استاندارد شده پیشرفت تحصیلی عملکرد بهتری دارند (وانگ و هولکامبی^۹، ۲۰۱۵). در مقابل فقدان اشتیاق به مدرسه می‌تواند پیامدهای جدی نظیر عدم پیشرفت در مدرسه، تمایل به رفتارهای انحرافی، خطر ترک تحصیل به دنبال داشته باشد (هانگ^{۱۰}، ۲۰۱۶). عوامل روان‌شناختی و انگیزشی مختلفی بر میزان اشتیاق تحصیلی دانش آموزان نقش دارند که از جمله مهمترین آن به احساس تعلق به مدرسه^{۱۱}، اشاره کرد. (عباسی، ایرجی، خزان و عظیمی، ۱۳۹۶).

احساس تعلق به مدرسه را به‌عنوان کیفیت ارتباط و احساس همبستگی دانش‌آموزان با همکلاسی‌ها و معلمان خود تعریف کرده‌اند، همچنین احساس تعلق به مدرسه را به‌عنوان احساس پذیرش، احترام و حمایت محیط مدرسه از دانش آموز بیان می‌کنند (ابوالقاسمی، ۱۳۹۳). در صورتی که محیط مدرسه بتواند نیازهای اصلی نوجوانان را در این سن برآورده کند باعث ایجاد تعلق خاطر یا احساس تعلق به مدرسه می‌شود. این نیازها عبارتند از ثبات، افزایش موقعیت‌های استقلال فردی، فرصت‌هایی برای رقابت، مواظبت

1. academic engagement

2. Lopez & Jones

3. Dinçer & Doğanay

4. Martin

5. Archambault, Janosz, Fallu & Pagani

6. Archambault, Jinson, Fallu & Pagani

7. Richardson, Long & Woodly

8. Wang, Willett & Eccles

9. Holcombe

10. Huang

11. The sense of connectedness with school

و حمایت از دانش آموز و پذیرفته شدن در جمع دوستان (روا، استوارت و پاترسون^۱، ۲۰۰۷). واژه‌های معادل احساس تعلق به مدرسه عبارتند از: دل‌بستگی به مدرسه، پیوند با مدرسه، مشارکت در مدرسه، جامعه مدرسه‌ای. در رویکرد زیست بوم شناسانه یا مبتنی بر بعد اجتماعی احساس تعلق به صورت عمومی عبارت است از: توصیف کیفیت ارتباطات در سطح جامعه و به صورت اختصاصی احساس تعلق به مدرسه به‌عنوان دیدگاه افراد که باعث افزایش پیوند آنها با محیط مدرسه می‌شود، تعریف می‌گردد (مک نلی^۲ و همکاران، ۲۰۰۲). رویکرد دیگر، رویکرد روان‌شناسی به احساس تعلق به مدرسه است که احساس تعلق به مدرسه را به‌عنوان یک حالت روان‌شناسی عنوان می‌کند که در آن دانش آموزان احساس کنند خود و دیگر دانش آموزان مورد مراقبت و حمایت از طرف مدرسه هستند (شوچت و اسمایث^۳، ۲۰۰۹). بر اساس این رویکرد هنگامی که دانش آموزان با قوانین سخت‌گیرانه از طرف مدرسه روبه‌رو شوند و با اولین خطا در مدرسه تنبیه یا حتی اخراج شوند دارای احساس تعلق کمتری نسبت به دانش آموزانی هستند که در مدارس آسان‌گیر می‌باشند (لد و دینلا^۴، ۲۰۰۹). با توجه به این رویکرد فردی دارای احساس تعلق به مدرسه می‌باشد که روابط خوبی با همسالان و معلمان در مدرسه داشته باشد (نلی و فیکلی^۵، ۲۰۱۴). پیوند رفتارهای دانش آموزان (شامل عادات مطالعه، مشارکت با همسالان، تعامل با معلمین، زمان انجام وظیفه و انگیزش شرایط سازمان (شامل تجربه سال اول، حمایت تحصیلی، محیط مدرسه، پشتیبانی همسالان، رویکردهای آموزشی و عوامل دیگر)؛ سبب ایجاد اشتیاق تحصیلی و موفقیت آنان می‌شود (عباسی و همکاران، ۱۳۹۶). شریفی، مرزیه و جنابادی (۱۳۹۶) ضمن مطالعه‌ای نشان دادند که بین احساس تعلق به مدرسه و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. زاهد بابلان، کریمیان پور و دشتی (۱۳۹۶) ضمن مطالعه‌ای نشان دادند که کیفیت زندگی در مدرسه یکی از متغیرهای مهم و مرتبط با اشتیاق تحصیلی دانش آموزان است. نتایج پژوهش وانگ و اسکیل^۶ (۲۰۱۳) نشان داد که ادراک دانش آموزان از موقعیت مدرسه و انگیزش پیشرفت آنان پیش‌بین معنی‌دار اشتیاق تحصیلی هستند. نتایج پژوهش گونز و کازو^۷ (۲۰۱۵) نیز ثابت کرده است که محیط مدرسه و امکانات تکنولوژیک آن بر اشتیاق تحصیلی تأثیر دارد.

در طول سالیان متمادی رویه‌های متنوعی برای مواجهه با چالش‌های تحصیلی، رفتاری و شناختی دانش آموزان به کار گرفته شده است. در این زمینه یکی از جدیدترین روش‌ها آموزش مشاوره تحصیلی^۸ است که مورد توجه مشاوران قرار گرفته است. مشاوره تحصیلی گروهی نوعی رابطه یاورانه فردی و گروهی است که به دانش آموزان در شناخت توانایی‌ها استعدادها و شیوه یادگیری، برنامه‌ریزی، انتخاب رشته تحصیلی و حل مشکلات آموزشی و انضباطی کمک می‌کند، تا بدین ترتیب آنان بتوانند توانایی‌های خود را شکوفا سازند، و از امکانات موجود استفاده بهینه بنمایند، مشکلات تحصیلی خود را حل کنند و با محیط آموزشی سازگار شوند (احمدی، ۱۳۹۰). آموزش مهارت‌های تحصیلی یکی از وظایف مهم مشاوران است، که این مهم را می‌توان به دو صورت راهنمایی و مشاوره فردی و گروهی به دانش آموزان آموزش داد تا بتوانند، به نحو احسن در زندگی تحصیلی خود استفاده کنند. نخستین تأکید و توجه مشاور، رفتاری است که در جنبه‌های فردی و اجتماعی شخصیت وجود دارد. تغییر در نگرش‌ها، احساسات، ادراک، ارزش‌ها یا هدف‌های فرد از دیگر هدف‌های مشاوره است و از آنجا که یادگیری در معنای گسترده آن یعنی تغییر در رفتار، مشاوره نیز که گونه‌ای یادگیری است، به‌خوبی می‌تواند بر تغییر رفتار از جمله پیشرفت و بهبود رفتارهای تحصیلی مؤثر باشد (داورپناه و فلاح، ۱۳۹۷). نتایج مطالعات نشان داده است که آموزش مشاوره تحصیلی گروهی بر افزایش مهارت‌های تحصیلی، پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان (داورپناه و فلاح، ۱۳۹۷؛ سواری و جلیلیان، ۱۳۹۵)، مهارت‌های ارتباطی و سازگاری تحصیلی دانش‌آموزان (محمودجانلو گلوگاهی و غزنوی، ۱۳۹۷)، مؤثر بود. طاقی (۱۳۹۴) ضمن مطالعه‌ای نشان داد که آموزش مهارت‌های تحصیلی بر پیشرفت تحصیلی دانشجویان تأثیر داشت. باغیان و وفاتی‌زاده (۱۳۹۴)، بیجن، کاستا، نونز و گنزالز-پیندا^۹ (۲۰۱۶) و فونسکا و پیچی^{۱۰} (۲۰۱۴)، نیز در مطالعات خود نشان دادند که مشاوره گروهی به‌طور معناداری در پیشرفت تحصیلی و افزایش مهارت‌های تحصیلی دانش‌آموزان، اثربخش است.

۱. Rowe, Stewart & Patterson

۲. Mcn eely

۳. Shochet & smyth

۴. Ladd and Dinella

۵. Neely & Faici

۶. Wang & Holcombe

۷. Gunuc & Kuzu

۸. Academic Counseling Teaching

۹. Beijen., Costa. Nunes & Gonzales-Pienda

۱۰. Foneska & Pychyl

پیشینه تحقیقات مختلف حاکی از آن است که مشاوره تحصیلی بر افزایش مهارت‌های تحصیلی و در نتیجه پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان مؤثر بوده است. اگر چه شواهد پژوهشی بر اثربخشی آموزش مشاوره تحصیلی بر شاخص‌های عملکرد تحصیلی و حل چالش‌های تحصیلی تأکید دارند، با این حال آموزش مشاوره تحصیلی موضوع مهمی است که در آموزش و پرورش ما هنوز توجه چندانی به آن نشده است. براین اساس مسأله اصلی پژوهش حاضر بررسی تأثیر آموزش مشاوره تحصیلی گروهی بر احساس تعلق به مدرسه و اشتیاق تحصیلی دانش‌آموزان پسر پایه دهم بود. از آنجایی که دانش‌آموزان پایه دهم به جهت تغییر مقطع تحصیلی، تغییر محیط آموزشی، قرار گرفتن در سن بلوغ و انتخاب رشته احتمال مواجهه با چالش‌های جدید تحصیلی و افت تحصیلی (بنا بر گزارش سازمان آموزش و پرورش استان اردبیل، ۱۳۹۶) در این پایه به دلایل متفاوت از جمله؛ تغییر مدرسه تحصیل و احساس کاهش تعلق به مدرسه و اشتیاق تحصیلی، بیشتر است؛ ضرورت انجام مداخلات لازم در جهت بهبود متغیرهای ذکر شده احساس می‌شود؛ لذا پژوهش حاضر درصدد پاسخگویی به این سؤال است که آیا آموزش مشاوره تحصیلی گروهی بر افزایش احساس تعلق به مدرسه و اشتیاق تحصیلی دانش‌آموزان تأثیر دارد؟

روش

روش پژوهش نیمه‌آزمایشی با طرح پیش‌آزمون- پس‌آزمون و گروه کنترل بود. جامعه آماری پژوهش را همه دانش‌آموزان پسر پایه اول دوره متوسطه دوم شهر مشهد در نیم سال تحصیلی دوم ۹۸-۱۳۹۷ تشکیل دادند. به‌منظور انتخاب نمونه پژوهش، از بین نواحی شهر مشهد دو ناحیه (۲ و ۵) به‌صورت تصادفی انتخاب و از بین مدارس پسرانه دوره متوسطه دوم در هر ناحیه ۲ مدرسه به‌صورت تصادفی انتخاب (در مجموع ۴ مدرسه) و با مراجعه به مدارس و پس از اخذ مجوزات لازم و با هماهنگی مدیران مدارس، پرسشنامه‌های پژوهش بین دانش‌آموزان پسر پایه اول دوره متوسطه دوم (پایه دهم) اجرا و پس از جمع‌آوری و تحلیل نتایج، ۳۰ نفر از دانش‌آموزانی که نمرات پایین‌تری در پرسشنامه‌های احساس تعلق به مدرسه و اشتیاق تحصیلی کسب کردند، با توجه به ملاک‌های پژوهش، به‌عنوان نمونه پژوهش انتخاب شدند. ملاک‌های ورود به پژوهش عبارت بود از: نداشتن اختلال‌های حاد روان‌شناختی (به تشخیص روان‌شناس)؛ کسب رضایت والدین و توانایی شرکت در جلسات آموزشی. ملاک‌های خروج مشتمل بر داشتن اختلالات رفتاری و روانی شدید، مانند اختلال نافرمانی مقابله‌ای، اختلال سلوک، بزهکاری، و افسردگی (تشخیص به وسیله روان‌شناس پژوهش)؛ داشتن نوعی بیماری پزشکی که فرد را وادار به جستجوی فوری درمان سازد و عدم تمایل به ادامه آموزش، بود. لازم به ذکر است که از همه دانش‌آموزان نمونه پژوهش، جهت شرکت در این پژوهش از والدین و مسئولین مدرسه رضایت‌نامه اخذ و به آنها اطمینان خاطر در مورد محرمانه ماندن اطلاعات و تحلیل داده‌ها به‌صورت گروهی داده شد.

ابزار سنجش

پرسشنامه احساس تعلق به مدرسه (احساس ارتباط با مدرسه)^۱ (بری، بتی و وات، ۲۰۰۴): این پرسشنامه در سال ۲۰۰۴ توسط بری و همکاران به‌صورت جملات مثبت در مقیاس لیکرت (از کاملاً موافقم تا کاملاً مخالفم) طراحی شده است. پرسشنامه مذکور در سال ۲۰۰۵ نیز توسط بتی و بری مورد تجدید نظر قرار گرفته است که به‌طور کلی دارای ۶ خرده‌مقیاس شامل احساس تعلق به همسالان، حمایت معلم، احساس رعایت احترام و عدالت در مدرسه، مشارکت در اجتماع، ارتباط فرد با مدرسه و مشارکت علمی، است. ضریب پایایی پرسشنامه از طریق آلفای کرونباخ برای کل پرسشنامه ۰/۷۵ و برای مولفه‌های احساس تعلق به همسالان ۰/۷۳، حمایت معلم ۰/۸۹، احساس رعایت احترام و عدالت در مدرسه ۰/۷۵، مشارکت کردن در جامعه ۰/۸۴، ارتباط فرد با مدرسه ۰/۶۹ و مشارکت علمی ۰/۷۸ گزارش شده است (بری و همکاران، ۲۰۰۵) در ایران نیز مکیان و کلانتر کوشه (۱۳۹۲) به بررسی روایی و پایایی این پرسشنامه بر روی ۳۵۰ نفر از دانش‌آموزان دبیرستانی دختر و پسر شهر تهران (۲۰۰ دانش‌آموز پسر و ۱۵۰ دانش‌آموز دختر) پرداختند. در این پژوهش نیز برای سنجش همسانی درونی ابزار از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد که میزان آن برای کل مقیاس ۰/۸۵، به‌دست آمد.

۱. Students' Sense of Connectedness With School

۲. Brew, Beatty & Watt

پرسشنامه اشتیاق تحصیلی^۱: جهت سنجش اشتیاق تحصیلی از پرسشنامه راهبردهای انگیزشی برای یادگیری^۲ که توسط پینتریچ، اسمیت، گارسیا و مک کیچی (۱۹۹۱) ساخته شده است، بهره گرفته شده است. این مقیاس در مجموع دارای ۸۱ ماده و ۳ خرده آزمون ارزش تکلیف برای سنجش درگیری عاطفی، راهبردهای شناختی و فراشناختی برای درگیری شناختی و خرده آزمون تلاش و کمک طلبی برای درگیری رفتاری است. گویه‌ها براساس طیف لیکرت پنج درجه‌ای از کاملاً مخالفم «۱» تا کاملاً موافقم «۵» تنظیم شده است. لواسانی در سال ۱۳۸۸ اعتبار این آزمون را برای خرده آزمون تلاش ۰/۷۲، کمک طلبی ۰/۵۹، راهبرد شناختی ۰/۸۲، راهبرد فرا شناختی ۰/۶۹ و برای ارزش تکلیف ۰/۸۶ به روش آلفای کرونباخ گزارش کرده‌اند (لواسانی و همکاران، ۱۳۸۸). نجفی صرمی (۱۳۹۴) نیز در پژوهش خود اعتبار این آزمون را به روش آلفای کرونباخ محاسبه کرده‌اند که برای کل مقیاس اعتبار ۰/۷۸ و برای خرده مقیاس کمک طلبی ۰/۷۸، تلاش راهبرد شناختی ۰/۶۹ و فراشناختی ۰/۷۱ و ارزش تکلیف ۰/۷۳ به دست است. کردی (۱۳۹۵) اعتبار کلی این آزمون را با روش آلفای کرونباخ ۰/۹۰ به دست آورد. در این پژوهش نیز برای سنجش همسانی درونی ابزار از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد که میزان آن برای کل مقیاس ۰/۸۲، به دست آمد.

پس از اجرای پیش آزمون‌ها، برنامه آموزشی مشاوره تحصیلی (مطابق با بسته آموزشی خدیوی، اقدسی و صمدیان، ۱۳۹۱) در طی ۸ جلسه، ۶۰ دقیقه‌ای (هر هفته ۱ جلسه) به صورت گروهی مطابق با جدول ۱، بر روی گروه آزمایش اجرا شد؛ درحالی‌که گروه کنترل در لیست انتظار قرار گرفت. داده‌ها با استفاده از روش تحلیل کوواریانس چندمتغیره با استفاده از نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۳ مورد تحلیل قرار گرفت.

جدول ۱. خلاصه محتوای جلسات آموزش مشاوره تحصیلی

جلسه	محتوا
۱	معارفه، ایجاد انگیزه و برقراری تعامل با دانش آموزان، بیان هدف و ضرورت آموزش مهارت‌های تحصیلی.
۲	ارائه مهارت‌های برنامه‌ریزی و تکالیف لازم.
۳	ادامه و تکمیل مهارت‌های برنامه‌ریزی، توجه انتخابی و آمادگی جهت کاربرد راهبردهای یادگیری
۴	انتخاب راهبردهای مناسب برقراری روابط، از دانش آموزان می‌خواهیم تا از کتاب‌های خود موضوعی در زمینه رفتار اجتماعی انتخاب کنند و یکی از راهبردهای مناسب جهت بهبود رفتار را انتخاب و دلیل انتخاب آن را ذکر کنند.
۵	ارائه گزارش از انجام تکلیف جلسه قبل و آموزش مدیریت زمان همراه با تعیین تکلیف متناسب با موضوع.
۶	مهارت‌های تمرکز مطالعه، و استفاده صحیح از فن‌های لازم در جهت افزایش میزان تمرکز بخشی مطالعه.
۷	ارائه تکالیف مربوط به تمرین مهارت کنترل اضطراب.
۸	آموزش مهارت‌های تحصیلی و ارائه تکالیف مربوط به این مهارت‌ها، جمع‌بندی و اجرای پس آزمون‌ها.

یافته‌ها

در ابتدا اطلاعات توصیفی شامل میانگین و انحراف معیار مربوط به متغیرهای وابسته پژوهش به تفکیک گروه و مرحله آزمون در جدول ۲، ارائه می‌شود.

جدول ۲. میانگین و انحراف معیار مربوط به متغیرهای احساس تعلق به مدرسه و اشتیاق به مدرسه به تفکیک گروه و مرحله آزمون

گروه		مرحله		متغیر
کنترل	آزمایش	انحراف معیار	میانگین	
انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین	احساس تعلق به مدرسه
۳/۶۵	۱۲/۴۵	۳/۱۳	۱۲/۲۳	پیش آزمون
۳/۱۶	۱۲/۶۵	۴/۲۳	۲۰/۹۸	پس آزمون
۸/۸۷	۳۵/۱۸	۸/۶۷	۳۵/۲۳	پیش آزمون
۷/۶۵	۳۵/۸۹	۱۱/۸۹	۴۸/۴۵	پس آزمون
				اشتیاق تحصیلی

۱. Academic Engagement Questionnaire

۲. Motivated Strategies for Learning Questionnaire

قبل از ارائه نتایج تحلیل آزمون کوواریانس، پیش فرض‌های آزمون‌های پارامتریک سنجیده شد. نتایج آزمون لوین جهت بررسی تساوی واریانس گروه‌ها در متغیرهای احساس تعلق به مدرسه و اشتیاق تحصیلی، نشان داد، سطح معناداری به‌دست آمده در متغیرهای وابسته پژوهش بزرگ‌تر از ۰/۰۵ است، بنابراین با ۰/۹۵ اطمینان می‌توان قضاوت کرد که گروه‌های آزمایش و کنترل از نظر پراکندگی متغیرهای احساس تعلق به مدرسه و اشتیاق تحصیلی در مرحله پیش‌آزمون یکسان می‌باشند. همچنین نتایج آزمون کلموگروف - اسمیرنوف به منظور بررسی نرمال بودن توزیع نمرات متغیرهای وابسته پژوهش نشان داد، شرط نرمال بودن توزیع نمرات متغیرهای وابسته در مرحله پس‌آزمون رعایت گردیده است ($P > 0/05$). در ادامه نتایج آزمون فرض همگنی شیب رگرسیون نشان داد، داده‌ها از فرضیه همگنی شیب رگرسیون در سطح ($P > 0/05$) پشتیبانی می‌کنند. به‌منظور بررسی تفاوت میانگین نمرات گروه‌های آزمایش و کنترل از آزمون لامبدای ویکلز استفاده شد که نتایج نشان داد، آزمون لامبدای ویکلز با مقداری برابر با $8/13$ و $F = 18/23$ با حذف اثر متغیرهای همپراش، تفاوت در اثربخشی مداخله، حداقل در یکی از متغیرهای وابسته پژوهش معنادار است ($P < 0/01$).

جدول ۳. نتایج تحلیل کوواریانس چندمتغیره به منظور بررسی اثربخشی آموزش مشاوره تحصیلی بر احساس تعلق به مدرسه و اشتیاق تحصیلی

متغیرها	منبع تغییرات	مجموع مجذورات	تحصیلی		P	F	Eta ²
			درجه آزادی	میانگین مجذورات			
احساس تعلق به مدرسه	گروه	۶۵۷/۴۵	۱	۶۵۷/۴۵	۰/۰۰۱	۴۵/۷۶	۰/۶۷
اشتیاق تحصیلی	گروه	۴۱۳/۸۶	۱	۴۱۳/۸۶	۰/۰۰۱	۳۳/۱۸	۰/۵۳

همان‌طور که نتایج جدول ۳ نشان می‌دهد، با کنترل اثر پیش‌آزمون، بین میانگین نمرات پس‌آزمون دو گروه آمایش و کنترل در متغیرهای احساس تعلق به مدرسه ($F = 45/76$, $P = 0/001$ و $\eta^2 = 0/67$) و اشتیاق تحصیلی ($F = 33/18$, $P = 0/001$ و $\eta^2 = 0/53$)، تفاوت معناداری وجود دارد ($P < 0/001$). بنابراین، با توجه به میانگین نمرات پس‌آزمون گروه آزمایش در متغیرهای احساس تعلق به مدرسه و اشتیاق تحصیلی می‌توان گفت که آموزش مشاوره تحصیلی بر افزایش احساس تعلق به مدرسه و اشتیاق تحصیلی دانش‌آموزان تأثیر داشت.

بحث و نتیجه‌گیری

این پژوهش با هدف بررسی تأثیر آموزش مشاوره تحصیلی گروهی بر بهبود احساس تعلق به مدرسه و اشتیاق تحصیلی دانش‌آموزان انجام شد.

نتایج پژوهش نشان داد که آموزش مشاوره تحصیلی بر افزایش احساس تعلق به مدرسه و اشتیاق تحصیلی دانش‌آموزان تأثیر داشت. این یافته‌ها با نتایج مطالعات داورپناه و فلاح (۱۳۹۷)؛ محمودجانلوگلوگاهی و غزنویری (۱۳۹۷)؛ سواری و جلیلیان (۱۳۹۵)؛ باغیان وفاتی‌زاده (۱۳۹۴)؛ بیجن و همکاران (۲۰۱۶) و فونسکا و پیچی (۲۰۱۴)، در زمینه اثربخشی مشاوره گروهی تحصیلی بر افزایش پیشرفت تحصیلی و عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان، همسو است.

در تبیین این یافته‌ها می‌توان گفت که مطالعه عوامل مؤثر بر اشتیاق تحصیلی مسئله پیچیده‌ای است، چرا که اشتیاق تحصیلی متغیری چندبعدی است و به گونه‌ای ظریف به رشد جسمی اجتماعی، شناختی و عاطفی دانش‌آموزان مربوط است. محققان در سال‌های اخیر متوجه یک سری از عوامل غیرشناختی شده‌اند که می‌توانند در اشتیاق تحصیلی و به‌طور کلی موفقیت مؤثر باشند. برخی از روان‌شناسان اشتیاق تحصیلی را وابسته به بافت در نظر گرفته‌اند، برای مثال، مدل بافت بر نقش با اهمیت متغیرهایی برون‌فردی، روش‌های آموزش، فضای حاکم، برنامه درسی و روش‌های ارزشیابی تأکید می‌کنند. بر همین اساس برخی از محققان به‌منظور تبیین اشتیاق تحصیلی بر نقش متغیرهایی مانند روابط بین همسالان، مسزبان پذیرش و احساس تعلق به مدرسه تأکید می‌کنند. پژوهش‌های انجام شده توسط محققان دیگر نشان داده‌اند که اشتیاق تحصیلی از تعامل بین متغیرهای موقعیتی مانند برنامه روش‌های آموزشی،

شرایط عاطفی و نیز محیط تحصیلی، نگرش نسبت به مسائل آموزش و انگیزه پیشرفت فراگیران تأثیر می‌پذیرد. ترکیب دو دسته از انگیزه‌های پیشرفت (درونی و بیرونی)، رفتار و فعالیت‌های تحصیلی دانش‌آموزان را جهت می‌دهد (داورپناه و فلاح، ۱۳۹۷). از جمله متغیرهایی که می‌تواند به پشتوانه این پژوهش در تبیین اشتیاق تحصیلی و احساس تعلق به مدرسه دانش‌آموزان تأکید ورزد، مشاوره دانش‌آموزان بخصوص به شیوه گروهی است. زیرا در این شیوه از مشاوره دانش‌آموزان از تجارب همسالان خود سود می‌برند و در شرایط برابری خود را مانند آنان می‌دانند. لذا اعتمادبه‌نفس در آنها افزایش یافته و انگیزه لازم برای تحرک بیشتر و در نتیجه اشتیاق تحصیلی آنها نیز افزایش پیدا می‌کند (داور پناه و فلاح، ۱۳۹۷؛ سواری و جلیلیان، ۱۳۹۵).

مشاوره تحصیلی به شیوه گروهی هم به تفاوت‌های فردی دانش‌آموزان و هم به تبادل تجربه افراد گروه به خوبی کمک می‌کند که به نظر از این طریق مشاوره تحصیلی گروهی می‌نواند بر افزایش احساس تعلق دانش‌آموزان به مدرسه، تأثیر گذار باشد. از سویی دیگر، هر چه آموزش مهارت‌های تحصیلی در قالب مشاوره گروهی به خوبی صورت گیرد، می‌توان انتظار داشت دانش‌آموزان در فرآیند یادگیری از اشتیاق تحصیلی و پیشرفت درسی قابل توجهی برخوردار باشند. این موضوع لزوم اهمیت و برنامه‌ریزی متولیان امر آموزش را در مورد خدمات مشاوره تحصیلی گروهی گوشزد می‌کند. کم نیستند دانش‌آموزانی که به خاطر نداشتن اشتیاق تحصیلی، عدم سازگاری با مدرسه و داشتن احساس بد نسبت به مدرسه با مشکلات عاطفی، اجتماعی و حتی ترک تحصیل مواجه می‌شوند. افزایش این دسته از خدمات آموزشی علاوه بر ارتقاء توانایی شاگردان، می‌تواند نقش پیشگیرانه‌ای در رابطه با کاهش مشکلاتی چون ترک تحصیل، پرورش نیافتن استعدادها و بالقوه شاگردان داشته باشد.

این پژوهش با محدودیت‌هایی روبه‌رو بوده است که از جمله آنها می‌توان به استفاده از ابزار خودگزارش‌دهی اشاره کرد که ممکن است افراد در ابراز مشکلات خود و پاسخ به پرسشنامه‌ها صداقت و دقت کامل را به خرج نداده باشند و با توجه به تأثیر عوامل انسانی، در نتایج پژوهش محدودیت‌هایی در این خصوص به وجود آمده باشد. علاوه بر این، در این پژوهش اثرات آموزش مورد پیگیری قرار نگرفت. همچنین، این مطالعه بر روی دانش‌آموزان پسر انجام شد که نتایج آن قابل تعمیم به گروه دانش‌آموزان دختر نیست. بنابراین، پیشنهاد می‌شود اثربخشی این آموزش بر روی آزمودنی‌های سایر گروه‌های سنی و متغیرهای تحصیلی دیگر، مورد بررسی قرار گیرد، و کارایی آن نیز در طولانی‌مدت ارزیابی شود. در مجموع، نتایج حاصل از پژوهش حاضر حاکی از اهمیت و نقش آموزش مشاوره تحصیلی بر افزایش احساس تعلق به مدرسه و اشتیاق تحصیلی دانش‌آموزان است؛ بنابراین پیشنهاد می‌شود تا نظام آموزش و پرورش و در رأس آن مربیان، مشاوران و سایر متخصصان حوزه تعلیم و تربیت با آگاهی از نتایج این پژوهش سعی در افزایش احساس تعلق به مدرسه و اشتیاق تحصیلی دانش‌آموزان از طریق آموزش مشاوره تحصیلی داشته باشند.

منابع

- احمدی، س. ا. (۱۳۹۰). اضطراب دانش‌آموزان نوجوان دختر. *مجله دانش و پژوهش در روان‌شناسی*، ۲۰، ۳۰-۲۱.
- باغبیان، ح و وفاتی‌زاده، م. (۱۳۹۴). تأثیر مشاوره گروهی به شیوه شناختی بر نگرش به تحصیل و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان سال اول دبیرستان.. دانشگاه شیراز، پایان‌نامه کارشناسی ارشد.
- خادم، خ. (۱۳۹۶). *اثربخشی روش تدریس بحث گروهی بر پایداری تحصیلی و اشتیاق تحصیلی دانش‌آموزان*، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه محقق اردبیلی.
- داورپناه، ا. س و فلاح، ع. (۱۳۹۵). تأثیر آموزش مشاوره تحصیلی گروهی بر بهبود مهارت‌های تحصیلی و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دختر. *مجله مشاوره کاربردی*، ۲(۶)، ۴۱-۵۲.
- زاهد بابلان، ع.، کریمیان پور، غ و دشتی، ا. (۱۳۹۶). نقش کیفیت زندگی در مدرسه و خودپنداره تحصیلی در اشتیاق تحصیلی در دانش‌آموزان پایه پنجم و ششم ابتدایی شهرستان ثلاث باباجانی. *مجله پژوهش‌های نوین آموزشی*، ۱۲(۱)، ۷۵-۹۱.
- سلطانی مجد، ا. ه.، تقی زاده، م. ا. و زارع، ح. (۱۳۹۳). اثربخشی آموزش گروه مهارت‌های تحصیلی بر خودکارآمدی و انگیزش پیشرفت دانش‌آموزان پسر سال اول دبیرستان. *فصلنامه پژوهش‌های علوم شناختی و رفتاری*، ۴(۲)، ۷-۱۶.
- سواری، ک و جلیلیان، س. م. (۱۳۹۵). اثربخشی آموزش مشاوره گروهی به شیوه شناختی بر تغییر نگرش و پیشرفت تحصیلی درس ریاضی. *فصلنامه پژوهش در یادگیری آموزشگاهی و مجازی*، ۳(۱۲)، ۲۷-۳۶.
- شریفی، ف.، مرزیه، ا و جنابادی، ح. (۱۳۹۶). رابطه اهداف پیشرفت با احساس تعلق به مدرسه و نشاط ذهنی دانش‌آموزان. *فصلنامه روان‌شناسی مدرسه*، ۴(۴)، ۹۹-۱۱۹.
- شیخ الاسلامی، ع.، قمری کیوی، ح. و اشرفی ورجوی، ص. (۱۳۹۴). تأثیر روش آموزش مبتنی بر ذهن آگاهی بر خودکنترلی دانش‌آموزان دختر. *فصلنامه پژوهش در نظام‌های آموزشی*، ۹(۲۸)، ۸۷-۱۰۴.

اثربخشی آموزش مهارت‌های مبتنی بر سواد عاطفی بر کاهش طلاق عاطفی و احساس تنهایی در زنان خیانت‌دیده
 The Effectiveness of Emotional Literacy Skills Training on Reducing Emotional Divorce and Loneliness ...

- عابدی، ا.، معماریان، آ.، شوشتری، م. و گلشنی منزه، ف. (۱۳۹۳). بررسی اثربخشی مداخلات چند بعدی شناختی - رفتاری مارتین بر میزان عملکرد تحصیلی و اشتیاق تحصیلی دانش‌آموزان دختر دبیرستان‌های شهر اصفهان. *فصلنامه روان‌شناسی تربیتی*، ۱۰(۳۲)، ۷۹-۹۳.
- عباسی، م.، ایرجی، آ.، خزان، ک. و عظیمی، د. (۱۳۹۶). اثربخشی درمان شناختی - رفتاری بر اشتیاق تحصیلی دانش‌آموزان تحت سرپرستی بهزیستی. *مجله ارمغان دانش*، ۲۲(۲)، ۲۳۰-۲۴۱.
- قدم‌پور، ع. ا.، فرهادی، ع. و نقی بیرانوند، ف. (۱۳۹۵). تعیین رابطه بین فرسودگی تحصیلی با اشتیاق و عملکرد تحصیلی در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی لرستان. *پژوهش در آموزش علوم پزشکی*، ۸(۲)، ۶۰-۶۸.
- مکیان، ر. ا. و کلانتر کوشه، س. م. (۱۳۹۴). هنجاریابی پرسشنامه احساس تعلق به مدرسه و ارتباط آن با فرسودگی تحصیلی و انگیزش پیشرفت در میان دانش‌آموزان شهر تهران. *فصلنامه اندازه‌گیری تربیتی*، ۵(۲۰)، ۱۱۹-۱۳۸.
- Archambault, I., Janosz, M., Fallu, J., & Pagani, L. S. (2009). Student engagement and its relationship with early high school dropout. *Journal of Adolescence*, 32, 651-670.
- Beaty, B., & Brew, C. (2005). Measuring student sense of connectedness with school, development of instrument for use in secondary school. *Leading & Managing*, 2, 103-127.
- Beijen, P., Costa, M., Nunes, J., & Gonzales-Pienda, J. (2016). Academic procrastination: association with personal, school, and family variables. *Spanish Journal of Psychology*, 12(1), 118-127.
- Dinçer, S., & Doğanay, A. (2017). The effects of multiple-pedagogical agents on learners' academic success, motivation, and cognitive load. *Computers & Education*, 111, 74-100.
- Foneska W. K., & Pychyl, T. (2014). Investigating the relation between procrastination, arousal-based personality traits and beliefs about procrastination motivations. *A Personality and Individual Differences*, 47(8), 906-911.
- Huang, C. (2016). Self-concept and academic achievement: A meta-analysis of longitudinal relations. *Journal of School Psychology*, 49, 505-528.
- Lopez, C., & Jones, S. J. (2017). Examination of factors that predict academic adjustment and success of community college transfer students in STEM at 4-year institutions. *Community College Journal of Research and Practice*, 41(3), 168-182.
- Martin, A. J. (2008). Enhancing student motivation and engagement: The effect of a multidimensional intervention. *Contemporary Educational Psychology*, 239-269.
- Martin, A. J., & Liem, G. A. D. (2010). Academic personal bests (PBs), engagement, and achievement: A cross-lagged panel analysis. *Learning and Individual Differences*, 24, 265-270.
- Mcneely, Clea; nonnemaker, James; blum, Robert (2002) promoting school connectedness: evidence from the national longitudinal study of adolescent health, *journal of school health*. april 2002.vol72,no4
- Neely, Clea; Faici, Christina (2004) School Connectedness and the Transition Into and Out of Health-Risk Behavior Among Adolescents: A Comparison of Social Belonging and Teacher Support, *Journal of School Health*, September 2004, Vol. 74, Mo. 7
- Pintrich, P. R. (2000). The role of goal orientation in self-regulated learning. In M. Boekaerts, P. R. Pintrich, & M. Zeidner (Eds.), *Handbook of self-regulation* (pp. 451-502). San Diego, CA: Academic.
- Pintrich, P. R., Smith, D. A. F., Garcia, T., & McKeachie, W. J. (1993). Reliability and predictive validity of the Motivated Strategies for Learning Questionnaire (MSLQ). *Educational and Psychological Measurement*, 53, 801-813.
- Rowe, Fiona; Stewart, Donald; Patterson, Carla (2007) Promoting school Connectedness through whole school approaches. *Health Education*, 10(6), 2007
- Shochet, M. LAN. & Smyth, T. (2009) The Impact parental attachment on adolescent perception of the school connectedness, *journal of clinical child and adolescent psychology*, car saline qld 4034
- Wang MT, & Eccles JS. (2013). Adolescent behavioral, emotional, and cognitive engagement trajectories in school and their differential relations to educational success. *Journal of Research on Adolescence*, 22, 9-31.
- Wang, M.T., & Holcombe, R. (2015). Adolescents' perceptions of classroom environment, school engagement, and academic achievement. *American Educational Research Journal*, 47, 633-662.
- Wang, M.T., Willett, J.B., & Eccles, J.S. (2016). The assessment of school engagement: Examining dimensionality and measurement invariance by gender and race/ethnicity. *Journal of School Psychology*, 49, 465-480.